

ADALÉKOK A CSEHSZLOVÁK ÉS MAGYAR KOMMUNISTÁK KAPCSOLATÁHOZ (1937—1939)

Írta: GYIVICSÁN ANNA

A csehszlovák és a magyar munkásság kapcsolata szinte a munkásmozgalom megindulásával egyidejű [1]. A kapcsolat nem szakadt meg az I. világháborút követő időszakban, sőt kiszélesedett, elmélyült. A Tanácsköztársaság bukása után sok magyar kommunista és baloldali emigráns kapott menedéket Csehszlovákiában, ahol bekapcsolódtak a csehszlovák munkásmozgalomba, támogatták az erősödő szociáldemokrata baloldalt, döntően hozzájárultak a CSKP megalakításáért folyó küzdelemhez és az újonnan megalakult kommunista párt munkájához [2]. A 30-as években kialakult történelmi viszonyok új feladatok elé állították a két kommunista pártot: állást kellett foglalniuk a nemzetiségi kérdésben, a két állam viszonyának kérdésében. Mielőtt rátérnék e kérdés bemutatására, szükséges röviden megnéznünk, milyen volt a két párt együttműködése a tárgyalt időszakban.

A két kommunista párt eltérő körülmények között működött; a CSKP megalakulásától kezdve legalisan működött és így a lehetősnél fogva is egyre erősödő párt, míg a KMP a Tanácsköztársaság összeomlása után a legszigorúbb illegalitásra volt ítélve; ez megnehezítette kapcsolatát a tömegekkel, állandó konspirációs válságokba sodorta. Ilyen körülmények között a CSKP segítsége döntő jelentőségű lett a KMP tevékenységében. Amikor a 30-as években egyre több magyar kommunista emigrálni kényszerült, legtöbben Csehszlovákiában kaptak menedéket. Az emigrált kommunisták — mint 1919-ben is — részt vettek a CSKP munkájában, sokan közülük a párt ismert vezetői, harcosai lettek, akik jelentős közvetítő szerepet játszottak a két párt kapcsolatának fenntartásában. A KMP KB 1936-ban, a párt vezetőségének letartóztatása következtében, de a konspirációs hibák miatt is válságba jutott. A Kommunista Internacionálé (KI) úgy határozott, hogy felosztatja a KMP KB-t és egy másik bizottságot hoz létre külföldön a hazai kommunista mozgalom új megszervezése érdekében. Így alakult meg 1936 őszén Prágában az ideiglenes Központi Bizottság [3], amely itt is a legszigorúbb illegalitásban működött [4]. A külföldön székelő KB-nak kellett újra megindítani a KI határozata alapján nehéz helyzetbe került magyar kommunista mozgalmat. Az állandó kapcsolatot a hazai mozgalommal a CSKP tagjainak segítségével valósíthatta meg [5]. A mozgalom megszervezésében nagy jelentősége volt az 1937 áprilisában a KB által Prágában megjelentetett Dolgozók Lapjának [6]. A sajtóorgánumon kívül a KB más kiadványai is a csehszlovák kommunisták támogatásával láttak napvilágot, többek között itt adták ki a nemzetközi kommunista mozgalom magyarra átültetett irodalmát. A Dolgozók Lapja az addig hiányzó szervező és propaganda munka körét töltötte be; első számai legfontosabb feladatul a dolgozó tömegek felvilágosítását, a népfront megalakításá-

nak szükségességét hangoztatták, híven követve a KI VII. kongresszusának irányelveit; s ebben a vonatkozásban említhetjük meg a CSKP, a KI VII. kongresszusát követő, ugyancsak VII. kongresszusának a KMP-ra tett hatásáról, amellyel a rendőri jelentések is foglalkoznak [7]. A Dolgozók Lapja s az ideiglenes KB más kiadványai magyar és csehszlovák kommunisták, ún. összekötők segítségével jutottak Magyarországra. Az összekötők a sajtó áthozatalán kívül sokszor a hazai kommunista mozgalom szervezését is vállalták a KB instrukciói alapján [8]. A magyar sajtótermékek átszállításáról, a budapesti és prágai kommunisták állandó kapcsolatáról értesítenek a határmenti rendőrkapitányságok — Magyaróvár, Győr, Komárom, Sátoraljaújhely — jelentései, amelyek a kommunisták határátlépéséről és útjuk céljáról számolnak be [9]. A magyar kommunisták Csehszlovákiába való kijutása nem volt veszélytelen, ha sikerült átlépniük a határt a csehszlovák hatóságok kezére juthattak és onnan legtöbbször csak a pozsonyi pártszervezet közbenjárására sikerült kiszabadulni, munkához jutni, majd bekapcsolódni a kommunista mozgalomba [10].

Nemcsak az emigrált kommunisták jutottak vissza Magyarországra a CSKP segítségével, csehszlovák kommunisták is vállalták ezt a feladatot [11]. A két főváros, Prága és Budapest, között kialakult kapcsolatban döntő szerepe volt a pozsonyi pártszervezetnek. De nemcsak Pozsony, hanem más szlovákiai városok munkássága is állandó jellegű kapcsolatot tartott fenn a magyarországi — különösen határmenti — városok munkásaival. A CSKP Szlovákiában kiadott magyar nyelvű sajtótermékeit, a párt irodalmát, kongresszusainak anyagát juttatták el Magyarországra. A magyar hatóságok mindent megtektek a kommunista propagandaanyag behozatalának megheíusítása érdekében. A csendőri jelentésekből azonban megtudjuk, hogy így is jelentős mennyiségű sajtó, könyv és röpirat jutott el a magyar dolgozókhöz. A pozsonyi és a komáromi kommunisták szoros kapcsolatban voltak Győr, Tata, Salgótarján és Miskolc kommunistáival, Steiner Gábor [12] állandó összekötötésben állt Vörös István csepeli lakossal, s a komáromi kommunisták Nagy Márton festőművész vezetésével szervezték a propagandaanyag átküldését [13]. A komáromiak kapcsolatba léptek a dorogi bányászokkal, a füleki kommunisták pedig a salgótarjáni és a hatvani munkásokkal [14]. A kapcsolatot fenntartó munkások sorába néhány Magyarországra dolgozni átjáró munkás is tartozott [15]. A csehszlovák kommunisták támogatása révén vált lehetővé, hogy nemcsak a Csehszlovákiában nyomtatott sajtótermékek jutottak el hozzánk, hanem a Szovjetunióban és a Franciaországban kiadott magyar nyelvű nyomtatványok is [16]. A demokratikus érzelmű emigráns magyarok közül számosan Csehszlovákiában ismerkedtek meg a kommunista mozgalommal, itt váltak kommunistákká; közülük a KMP KB-a a legképzettebbeket, a legrapasztaltabbakat bízta meg a hazai mozgalom szervezésével. A CSKP szervezeteiben találkozunk a brünni egyetemen tanuló magyar diákokkal is, akiknek a kommunista mozgalomhoz való eljutását a brünni KIMSZ-mozgalom is elősegítette [17]. Így tehát a CSKP segítsége az emigráns kommunisták munkáján keresztül közvetve is hatott. Közvetett segítséget nyújtott a pártnak az, hogy a pozsonyi kommunisták segítségével jutottak el az összekötők és az emigrációba kényszerülő magyar kommunisták a KB-hoz. De a pozsonyi szervezet közvetlenül is kapcsolatba került a KMP KB-val [18].

Szoros együttműködés alakult ki a két párt között a Spanyolország megmentéséért megindított nemzetközi akcióban. Már 1936—37-ben sok magyar

és csehszlovák önkéntest bocsátanak útra Spanyolországba. Ez a tevékenység az 1938-as év folyamán folytatódik, annak ellenére, hogy a csehszlovák kormány a legbrutálisabb eszközökkel próbálta megakadályozni. A csehszlovák kormány — a francia kormány „benemavatkozási” politikájának jegyében — minden támogatást megtagadott a spanyol népfrentkormánytól — amikor még Francónak is adott el fegyvereket. A nem fasiszta államok közül leginkább itt, Csehszlovákiában, üldözték a Spanyolország megmentéséért alakuló szervezeteket, a kiutazó önkénteseket. De a kockázat ellenére nemcsak cseh, szlovák és csehszlovákiai magyar, hanem sok magyar önkéntest sikerült Spanyolországba küldeni. Ebben az akcióban jelentős feladat hárult a pozsonyi párt-szervezetre [19]. A pozsonyi központ a magyar állampolgároknak is csehszlovák útlevélrel szerzett a kiutazáshoz és a magyar önkéntesek családtagjait anyagi támogatásban részesítette a Solidarita — a feloszlatott Vörös Segély utóda — szervezetén keresztül. Közvetítésével a párizsi és a moszkvai Vörös Segély anyagi támogatását is eljuttatták a magyarországi munkásokhoz [20].

* * *

A német imperializmus és a szolgálatába szegődött magyar uralkodó osztály Csehszlovákia nemzetiségi viszonyaira hivatkozva jelentette ki, hogy Csehszlovákia csak mesterségesen létrehozott állam, mely előbb-utóbb felbomlik. Revíziós céljai „jogosságát” akarta ezzel bizonyítani.

Csehszlovákia az ún. utódállamok között és főleg a horthysta Magyarországhoz viszonyítva, kedvezőbb feltételeket biztosított a nemzetiségeknek mind gazdasági, mind kulturális téren. De hangsúlyoznunk kell, hogy csak viszonylagosan kedvező helyzetről van szó, mert a gazdasági, a politikai és a kulturális viszonyokra is rányomta bélyegét a cseh burzsoázia más nemzetiségeket elnyomó politikája, s ez a politika természetesen legsúlyosabban a nemzetiségi dolgozókat sújtotta, de sértette a kisebbségek más rétegeit is. A cseh burzsoázia sovíniszta politikájának következménye az lett, hogy a cseh területekhez képest — főleg gazdasági téren — hátrányos helyzetbe került Szlovákia, Kárpát-Ukrajna és a többi nemzetiségi terület. Ez a politika egyre élesedő ellentéteket teremtett a cseh és a nemzetiségi burzsoázia között, s ez szolgáltatott ürügyet más államoknak Csehszlovákia belügyeibe való beavatkozáshoz. Így e problémák nemcsak Csehszlovákián belül, hanem Csehszlovákia és a szomszéd államok közötti nacionalista-sovíniszta uszítás talajává váltak.

A kialakult történelmi helyzet következtében lényeges kérdéssé vált, hogyan fog össze a két párt Csehszlovákia nemzetiségi kérdésének megoldásáért, Csehszlovákia megmentéséért, milyen lépéseket tesz a két állam ellenséges viszonyának megszüntetéséért s összefogásának megvalósításáért.

A CSKP kezdettől fogva bírálta, elítélte a csehszlovák kormány nemzetiségi politikáját, kiállt a nemzetiségek jogos követeléseinek teljesítéséért, egyenjogúsításáért. 1938-ban még nagyobb felelősségtudattal, növekvő intenzitással küzdött a nemzetiségi kérdés megoldásáért, amely Csehszlovákia függetlenségének és egységének egyik feltétele volt. Fáradhatatlanul bírálta a kormánynak a nemzetiségeket sújtó gazdaságpolitikáját [21]. A kommunista képviselők következetesen bírálták a nemzetiségi törvényeket. Rudé právo-n keresztül újra és újra követelték a nemzetgyűlés által régebben törvénybe iktatott nemzetiségekre vonatkozó rendeletek demokratikus felülvizsgálását [22]. Sürgették az 1938-ban előterjesztett nemzetiségi statutum javaslatának gyors és demok-

ratikus megoldását, törvénybe iktatását. A kommunista párt lehetségesnek tartotta a nemzetiségi kérdés liberális-demokratikus megoldását a burzsoá demokratikus köztársaságon belül [23]. A kialakult történelmi viszonyok között a kommunista párt küzdelmének közvetlen célja a demokratikus állam megszilárdítása és a burzsoá-demokratikus államkereten belül elérhető nemzetiségi jogok biztosítása volt. Ez a politikai irányvonal a népfrontpolitika követelményei közé tartozott, Csehszlovákia népeinek összefogását szolgálta. Ennek ellenére a csehszlovák kommunisták a nemzetiségi kérdés végleges megoldását csak a szocialista társadalomban tartották lehetségesnek. Ugyancsak ekkor jelentették meg Lenin: Nemzetiségi és gyarmati kérdés c. munkáját, és ismertették a Rudé právo hosszabb-rövidebb cikkeiben Szovjetunió nemzetiségeinek életkörülményeit. A kommunisták nemcsak bírálták a cseh burzsoázia nemzetiségi politikáját, hanem maguk is — felhasználva erre a nemzetgyűlés fórumát — felléptek olyan javaslattal, amely a nemzetiségi dolgozó tömegek szociális, kulturális körülményeinek megoldását tűzte halaszthatatlan feladatként a kormány elé. A párt javaslataiban, a kommunista képviselők memorandumában, a kormányjavaslattal szemben radikálisabb, de reális és megvalósítható programmal lépett fel, melynek következtében jelentősen javult volna a nemzetiségi területek gazdasági, a nemzetiségi dolgozó rétegek szociális helyzete, s egyben e politika megvalósítása erkölcsi győzelmet jelenthetett volna, csökkent volna az ellenzéki pártok befolyása s nőtt volna a köztársaságot védelmezők serege. A párt nemcsak általában harcolt a nemzetiségek egyenjogúsításáért, hanem a konkrét követelések — amelyeket az egyes nemzetiségi területek sajátos gazdasági, szociális körülményei határoztak meg — megvalósításáért. Kárpát-Ukrajnán, ahol a nemzetiségi viszonyok lényeges javulása elsősorban a parasztkérdés megoldásától függött, a földreform végrehajtását, a munkalehetőségek kiszélesítését, fizetések emelését követelte [24]. A magyar munkásság és parasztság béremeléséért vívott harcának támogatása mellett az állampolgárság végleges rendezésének követelésével lépett fel [25]. A párt állandóan hangoztatta, hogy a nemzetiségi kérdés megoldása jelentené a fegyveres védelemmel együtt Csehszlovákia függetlenségének biztosítását [26]. A párt tehát helyesen ismerte fel, hogy a nemzetiségi kérdés megoldása elsődlegesen társadalmi és politikai kérdés. (Ezért szerepelt olyan sokszor a párt ülésein, nyilvános fellépésein a német munkásság munka- és életkörülményeinek, Szlovákia gazdasági helyzetének elemzése, az állami költségvetés arányos megosztásának követelése.) Követelte a CSKP azt is, hogy a kormány ne az ellenzéki pártokkal, hanem a nemzetiségi dolgozók képviselőivel tárgyaljon. Elítélte a csehszlovák kormánynak a magyar irredenta csoporttal folytatott tárgyalásait és követelte, hogy a magyar munkásság képviselőivel, a kommunistákkal vegye fel a kapcsolatot [27]. A CSKP népfrontpolitikájának alapvető feladata volt ez. 1937—38 folyamán a párt új erővel fogott hozzá a népfront kiszélesítéséhez. Célja: egységfrontba tömöríteni a demokratikus és az antifasiszta egyesületeket nemzetiségre való tekintet nélkül. Országszerte tömeggyűléseket szervezett, amelyeken a magyar demokratikus elemek is jelentékeny számban vettek részt (Pozsony, Kassa). Ez a demokratikus összefogás biztosíthatna volna az autonómista, irredenta áramlatok, a cseh sovinizmus győzelmének megakadályozását. A csehszlovák kormány nem lépett fel következetesen a nemzetiségi burzsoá ellenzéki pártok ellen. A CSKP újra csak egyedül indította meg a támadást a szlovák autonómista, a német fasiszta és az irredenta

magyar párt ellen. Szembeszállt Jaross, Szüllő, Eszterházy politikájával, rámutatva e politika hamisságára, amely végsőként nemcsak Csehszlovákia, hanem Magyarország függetlenségének aláaknázása volt. A párt helyesen, a lenini elvek alapján foglalt állást az autonómia, az önrendelkezés kérdésében. Szembehelyezkedett a szeparatista, irredenta pártok önrendelkezést, autonómiát követelő politikájával, hiszen a kialakult belpolitikai — és nemzetközi helyzet azt követelte, hogy a fasiszmus elleni harcnak rendeljék alá a nemzeti-ségi kérdést. Helyesen állapította meg a CSKP, hogy ebben a történelmi helyzetben az autonómia megadása egyenlő a köztársaság feldarabolásával, fenntartása viszont a közép-európai államok érdeke: „Korlátlanul osztogatni ma az autonómiát az irredentizmus, a fasiszmus kiszolgálását jelentené” — mondta K. Gottwald [28]. A párt nemzeti-ségi politikája rugalmas volt, ezt bizonyítja 1931-es kongresszusának a nemzeti-ségekre vonatkozó határozata, amelyben hangsúlyozta, hogy a nemzeti-ségeknél biztosítani kell az önrendelkezési jogot, egészen az elszakadásig [29]. Ekkor viszont az autonómia, az önrendelkezés követelése Csehszlovákia szuverenitását, egységét és védelmi erőit veszélyezteti, s a fasiszmus térhódítását segíti.

A KMP a legmesszebbmenően támogatta és helyeselte a CSKP nemzeti-ségi politikáját és Csehszlovákia megvédéséért vívott küzdelmét; ez a politika egybefonódott a KMP Csehszlovákia megmentéséért, egységének fenntartásáért vívott harcával. E harc szolgálatába állította a KMP a Prágában kiadott Dolgozók Lapját, amelyben különösen az Anschluss után lett domináló e küzdelem. „Mi magyar kommunisták teljes mértékben szolidárisak vagyunk csehszlovák testvérpártunkkal abban, hogy ez ellen az „autonómia” követelés ellen fordul. Ugyanakkor büszkék vagyunk rá, hogy éppen a csehszlovákiai kommunisták követelik legerélyesebben a kisebbségi magyarság nemzeti sérelmeinek gyökeres orvoslását, nemzeti egyenjogúságának megvalósítását...” [30]. A magyar kommunisták a legélesebben elítélték a szlovákiai magyar autonomista mozgalmat és a magyar kormánykörök revizionista, a szlovákiai magyarság számára „önrendelkezést” követelő politikáját. Ugyanakkor a párt sohasem mondott le a csehszlovákiai magyarság követeléseinek megvalósításáért folytatott küzdelemről. Erre hívja fel a haladó magyar rétegeket is: „Aki igaz magyar, az küzd a szlovákiai magyarság nemzeti sérelmének megvalósításáért. De aki igaz magyar, az nem úgy küzd... hogy ezzel a Csehszlovákiát leigázní és feldarabolni akaró náci imperializmust szolgálja.” [31] Élesen leplezte le a párt a „visszacsatolás” aspirációit, a magyar kormánykörök szerepét a csehszlovák állam elleni aknamunkában a német fasiszmus oldalán, amely nemcsak Csehszlovákia, hanem Magyarország függetlenségének elvesztéséhez vezet: „Magyar revíziót remélni a Hitlerrel közös háborútól: az vagy naiv ábránd, vagy tudatos nemzetcsalás...” A magyar dolgozó népnek kell megakadályoznia azt a fennálló lehetőséget „hogy Magyarország fontos szerepet játszhat a náci birodalomnak Csehszlovákia és a Szovjetunió ellen tervezett háborújában.” [32] A KMP egyetlen párt Magyarországon, mely teljes mértékben elutasította a revíziót és küzdött Csehszlovákia megmentéséért. A magyar kormánykörök revizionista-sovinizista politikája, az „országgyarapítás” illúziója megfertőzte még a magyar dolgozó tömegeket is, de leginkább a szintén nehéz körülmények között élő középosztályt, amely a revíziótól remélte életkörülményeinek megváltozását. A párt ideológiai harcát megnehezítette, hogy nemcsak a hivatalos kormánypolitika, hanem más pártok, egyesületek nézetei ellen is fel kellett lépnie.

Az illúzió keltésben nem kis szerepe volt az MSZDP-nak, melynek „békés revíziós” politikája két szempontból is veszélyes volt a magyar munkástömegekre. Egyrészt az MSZDP a KMP már fent vázolt helyzete miatt, nagy befolyást biztosított magának a munkásság soraiban, másrészt a „békés revízió” — a pacifizmus — politikája még tetszetősebb is volt az uralkodó osztály erőszakos revíziójával szemben. Kétségtelen, hogy az SZDP jobboldali vezetősége fellépett a német veszély ellen, s a kormányt a nyugati hatalmakkal való összefogásra inspirálta, sőt a német fasizmus előretörésével — az Anschluss után — a dunavölgyi népek megegyezésének fontosságát és egymásra utaltságát hangsúlyozta. Sajnos a jobboldali vezetőség nem tartott ki az utóbbi álláspont mellett; München után a magyar uralkodó osztályokkal együtt a revíziót követelte [33]. A „békés revízió” politikája a Horthy-rendszer kiszolgáltatásának szerves következménye volt. Ez a politika Dél-Szlovákia területének visszacsatolása után még veszélyesebbé vált. A jobboldali szociáldemokraták a Népszava lapjain keresztül ujjongva fogadták az „országgyarapítást”, a „békés revízió” realizálását és politikájuk helyességének igazolását látták benne. Szinte az uralkodó osztály hangján szólalt meg a Népszava okt. 7-iki száma: „A nagyhatalmak osztozkodásánál a kis népek nem érhetik be a lerágott csontokkal.” Az ország sorsának javulását remélték „a nagy európai elrendeződéstől.” Peyer szavai szerint Magyarországnak arra kell törekednie, hogy a legnagyobb eredményt a területi gyarapítás terén érje el [34]. Meg kell említeni, ezzel is aláhúzva a KMP nehéz helyzetét, hogy míg a munkásság soraiban a jobboldali szociáldemokrata párti vezetőség, a parasztság között a Független Kisgazda Párt hirdette a sovinizmust, a nacionalizmust. A „békés revízió” hangoztatása mellett a másik veszélyes irányzat az ún. „szocialista revízió”, mellyel szintén csak a KMP vette fel a harcot. Ez az irányzat az észak-amerikai demokratikus érzelmű magyarok körében alakult ki, akik Magyarország függetlenségének megőrzését követelték, de nem mondtak le a revízióról. A KMP a Dolgozók Lapján keresztül bírálta nézetüket, hiszen a kialakult történelmi helyzetben bármilyen revízió követelése a hitleri fasizmus, a háború támogatása volt. „A revízió követelése — írja a Dolgozók Lapja az észak-amerikai demokratikus magyarok 1938 márciusi niagara-fallsi kongresszusát ismertetve — ma háborút jelent. A háború előkészítése, Hitler győzelmének biztosítása érdekében folyik ma az uszítás Csehszlovákia ellen. Ez a háború pedig a magyar függetlenség sírját ásná meg.” [35] Az SZDP jobboldali politikáját bírálva, nem szabad figyelmen kívül hagyni a baloldali szociáldemokraták álláspontját Csehszlovákia kérdésében. Sokan szembehelyezkedtek a revízióval, az egyes szociáldemokrata pártszervezeteknél és szakszervezeteknél erősödött a háborúellenes agitáció, a magyar kormánykörök Csehszlovákia elleni politikájának elítélése. A szociáldemokrata szervezetek ilyen irányú fejlődésében a szociáldemokrata pártba belépő kommunistáknak volt szerepük. A revízió és háborúellenes mozgalom különösen a MÉMOSZ-ban volt igen erős. A baloldali szociáldemokratáknak ezt a kiállását a két ország munkásságának pozitív kapcsolatai közé kell sorolnunk.

De a baloldali szociáldemokraták és egyes haladó gondolkodású személyek hangja csak az egyéni akciók közé sorolható, egyedül a KMP vette fel a harcot a CSKP-val összefogva Csehszlovákia megmentéséért és egyúttal az európai béke megrögzéséért. Ezt a célt szolgálták a két párt közös akciói is, a két állam, Csehszlovákia és Magyarország viszonyának megjavításáért, a két ország ösz-

szefogásáért. A KMP már 1937-ben megállapította: Magyarország békepolitikájának egyetlen járható útja: barátsági és megnemtámadási szerződés a Dunamedence népeivel és mindenekelőtt az európai béke és biztonság bástyájával, a Szovjetunióval [36]. A KMP a Dolgozók Lapján keresztül szorgalmazta a két állam megegyezésének szükségességét s mutatott rá arra, hogy a veszélyt nem Csehszlovákia viszonyai — ahogy ezt a magyar uralkodó körök hangoztatták —, hanem a német fasizmus és a magyar kormány revíziós politikája jelenti. A revízió végrehajtása — írja a Dolgozók Lapja — nemzetvesztő tervet, magyar öngyilkosságot jelent. „Magyarországnak nem érdeke a függetlenségét védelmező Csehszlovák Köztársaság hátbatámadása. Magyarországnak az az érdeke, hogy megegyezzen Csehszlovákiával és valamennyi fenyegetett dunai országgal a közös ellenség ellen.” [37] A magyar dolgozók, főleg a munkásosztály feladatává tűzte ki a párt a magyar kormány háborús politikája beszüntetésének és a szomszédállamokkal, elsősorban Csehszlovákiával kialakítandó együttműködés létrehozásának követelését és sürgetését. Helyesen állapította meg, és jelölte meg a Közép-Európa, sőt a világ békéjéért folyó harc legfontosabb feladatául Csehszlovákia megvédését, mely azonos volt Magyarország függetlenségének megóvásával is: „A magyar népet érdekei és nemzeti ideáljai egyaránt Csehszlovákia mellé állítják. Csehszlovákia ma hasonló helyzetben van, mint amilyenben ezernyolcszáznegyvennyolcban volt Magyarország. Nemzeti létét, állami függetlenségét és önállóságát védelmezi! A magyar nép csak rokonszenvvel és együttérzéssel kísérheti a szomszédnépnek ezt a valóban nemzeti harcát. A magyar nép nem támadhat hátra egy szabadságért küzdő nemzetet” — szól felhívásként a kommunisták hangja [38]. A KMP kifejezi szolidaritását a CSKP 1938 májusában folytatott harcával. Amikor a májusi krízis idején a csehszlovák kormány éppen a CSKP nyomására mozgósítást rendelt el, s ezzel megakadályozta a hitleristák támadását, a KMP örömmel üdvözölte a győzelmet s a sikert a CSKP győzelmeként könyvelte el. Példaképpül állította a magyar dolgozók elé, rámutatva, mire képes az összefogás, és hogy a béke megvédésének egyedüli helyes útja a kommunista párt irányvonalának követése. A Dolgozók Lapja elismerően írt a hőiesen helytálló csehszlovák dolgozók-ról [39].

A CSKP, ugyanúgy mint a KMP, küzdött a dunai államok, különösen Ausztria, Csehszlovákia és Magyarország összefogásáért. Az 1938-as Rudé právo számaiban megnőtt azoknak a cikkeknek a száma, amelyekben a dunai államok összefogásának szükségességét hirdetik. A nemzetgyűlésben is az összefogás létrehozásáért indított harcot. Az államok közti együttműködés lehetőségéről beszélt pl. Kopecký képviselő a parlament 1938 márciusi ülésén. Rámutatott arra, hogy a fasiszta támadás leginkább veszélyeztetett pontja Csehszlovákia és Csehszlovákián keresztül Közép-Európa; „... ezért Közép-Európa államainak — hangoztatta Kopecký — be kell végre látniuk az összefogás megteremtésének, a közös védelem kialakításának szükségességét a hitleri fasizmus ellen” [40]. A CSKP élesen elítélte a Kisantant politikáját, de a bírálat mellett ismertette azokat az objektív lehetőségeket, amelyek realizálásával a Kisantant és Magyarország a közép-európai béke védelmezője lehetett volna. A CSKP népfrempolitikájából, a közép-európai védelmi front kialakításáért folyó harcából s a nemzetközi helyzet alakulásának reális megítéléséből következtet, hogy minden olyan lépést, amely a nemzetközi tárgyalásokon vagy a két állam tárgyalásain pozitív eredményt hozhatott volna, támogatott, sürgette to-

vábbvitelét és megvalósítását [41]. A CSKP — és ez jelentős segítséget jelentett a KMP KB számára a hazai viszonyok helyes megítélésében — a csehszlovák dolgozók és közvélemény számára informatív jellegű cikkekben ismertette a magyar kormány kül- és belpolitikáját. Különösen azokra a lépésekre hívta fel a figyelmet, amelyek a magyar politika fasizálódásához, a fasizmus erősítéséhez vezettek [42]. A két párt közösen is felveszi a küzdelmet a Magyarországot fenyegető teljes fasizálódás, a magyar kormánykörök háborús politikája ellen. Tiltakoztak a trianoni szerződés felrúgása ellen, a zsidótörvény, a győri program ellen, melynek leplezetlen célja Magyarország felfegyverzése, háborúra való felkészítése [43]. A KMP az elsők között kapcsolódott be a Csehszlovákia megmentéséért folytatott akciókba, küzdött a KI által hirdetett világproletariátus akcióegységének kialakításáért. Különösen erős volt ez a harc Dimitrov 1938 május elsején kiadott felhívása után [44]. Ezt tükrözi az 1938. aug. 14–15-én a CSKP kezdeményezésére — a KI politikai titkárságának hozzájárulásával — megtartott nagyszabású értekezlet az MKP, RKP, OKP és a JKP küldötteinek részvételével, amelyen a kommunista pártok a háborús veszély megváltását és ebben az esetben a pártokra háruló feladatok megvitatását tűzték napirendjükre [45].

A müncheni konferenciát követő események után a CSKP illegalitásba szorult, a Prágában működő MKP ideiglenes vezetősége is kénytelen volt elhagyni Prágát. Így megszakadt a közvetlen együttműködés a két párt között. Bár a Dolgozók Lapja megszűnt, a magyar kommunisták a moszkvai Új Hangon keresztül emelték fel szavukat Csehszlovákiáért. Bizonyító erejű cikkeik leleplezték a magyar uralkodó osztály revíziós politikáját, az „országgyarapítás” népmámító illúzióját. München, majd a revízió Magyarország számára, Magyarország létérdekének elárulása — írta az Új Hang 1938 decemberi száma. Egyedül ez a lap volt az, amely tiltakozott 1939. március 15-én Csehszlovákia szétzúzása és a német fasiszták által való megszállása ellen, rámutatott a magyar uralkodó osztály felelősségére: „... A magyar reakció revíziós politikája gyengítette a Csehszlovák Köztársaság helyzetét a német hódítókkal szemben. Csehszlovákia likvidálása kockára tette a független Magyarországot.” [46] A magyar kommunisták röplapokban tiltakoztak a revízió ellen, szembehelyezkedtek az újabb revízióval, Kárpát-Ukrajna Magyarországhoz való csatolásával. Leleplezték a hazai hivatalos sajtó valótlan hírközléseit Kárpát-Ukrajnáról, s a magyar szabadcsapatok provokációját [47].

Csehszlovákia feldarabolása után súlyos helyzet következett be, amely megnehezítette a két kommunista párt munkáját. A már megindult pártmunka, melyben közvetlenül vagy közvetve, fontos szerepet játszottak a CSKP tagjai, újra megrekedt. A KMP-nak a bekövetkezett változások után még aktívabb, még intenzívebb munkát kellett kifejtenie. Munkájában ezekben az években szinte felbecsülhetetlen segítséget nyújtottak a visszacsatolt területek CSKP tagjai, akik igen nehéz viszonyok között kezdték meg munkájukat s kapcsolódtak be a KMP munkájába [48]. Azonnal megkezdték az illegális kommunista pártsejtek szervezését ezen a területen és a kapcsolatok kiépítését a budapesti kommunistákkal [49]. A hazai kommunisták is keresték a módját, hogyan lehetne mielőbbi együttműködést létrehozni a CSKP tagjaival. A munkát megnehezítette, hogy a visszacsatolt területet közigazgatásilag elzárták a trianoni Magyarországtól. A bevonuló hadsereg kommunistáin és haladó szellemű egyénein keresztül sikerült fenntartani a kapcsolatot [50]. Közvetlenül a visszacsatolás

után jelentkezett a KMP hangja, hogy maga mellé állítsa a visszacsatolt területek munkásságát, hogy létrehozza a dolgozók egységfrontját. 1938 végén röplapot adott ki, amelyben kimondja, hogy a KMP a CSKP helyébe lép és folytatja annak munkáját: „A múltban is volt Felvidéken párt, amelyik igazságos harcaitok élére állott. Ez a párt a jövőben is ott lesz a helyén. Tartsatok ki, a győzelem biztos!” — fejeződik be a párt felhívása [51].

A CSKP és a KMP tagjai a visszacsatolt területeken a pártszervezetek újjáépítése mellett legfőbb feladatuknak tartották a kormány gazdasági politikájának leleplezését s a szociális viszonyok megjavításának követelését [52]. Ezen a területen a munkásságnak újra azokért a demokratikus jogokért kellett harcolnia, amelyek Csehszlovákiában biztosítva voltak, annak ellenére, hogy már a harmincas években a csehszlovák uralkodó politika jobbrtolódása következtében a munkásságnak erős harcban kellett megvédenie ezeket a jogokat. Újra követelnie kellett az általános és titkos választójogot, a 8 órás munkaidő biztosítását, a munkanélküli segélyt, a betegség és balesetbiztosítást — bár ezekben a magyar munkásság is részesült —, de ezek a csehszlovákiai társadalombiztosításhoz képest 25–50%-kal alacsonyabbak voltak. E jogok megcsorbítása állította a dolgozókat a kommunisták mellé [53]. A hazai munkásság a felvidéki kommunisták által kiadott röplapokból ismerkedett meg konkrétan a csehszlovák munkásság kedvezőbb helyzetével, majd a visszacsatolt dolgozók követeléseivel, s ezek hatására hasonló követelményekért indult harcba [54]. A kommunista munka sikerét igazolják azok a jelentések is, amelyek türelmetlenül folyamodnak a kormányhoz a gazdasági helyzet gyors megváltoztatása végett, s elsősorban a munkalehetőségek megjavítását sürgetik, mivel — a jelentések szerint — egy ilyen irányú változás minimumra csökkentené a kommunista propaganda lehetőségét [55]. Javulás helyett azonban a visszacsatolt területek gazdasági és politikai helyzetének a magyarországi viszonyok szintjére való lesúlyyedése következett be. Ehhez járult még a szlovákok és az ukránok hagyományos nemzetiségi elnyomása. A KMP összefogásra szólította fel a nemzetiségeket, rámutatva arra, hogy a magyar uralkodó körök elnyomó nemzetiségi politikája nem azonos a magyar nép szándékával. Tiltakozott a revízió ellen, s amikor az mégis bekövetkezett, teljes nemzeti egyenjogúságot követelt politikai, gazdasági és kulturális téren a szlovákok és az ukránok számára; számos röpiratban követelte az egyenjogúság megvalósítását, az önrendelkezési jog megadását, beleértve az állami hovatartozás jogát is [56]. A KMP önrendelkezést követelő politikája a Horthy-Magyarország és az EMP által Csehszlovákiában követelt önrendelkezéssel szemben jogos volt. A reakció a nemzetek önrendelkezési jogának elvét a fasiszmus szolgálatába állította, a KMP által követelt önrendelkezési jog viszont a hitleri fasiszmus ellen a nemzetek összefogásának gondolatát erősítette. A KMP célja: széleskörű népfront létrehozása, s a nemzetiségekkel való összefogás megteremtése volt [57]. Ehhez a célkitűzéshez most viszont a Szlovák KP csatlakozott. Ugyanúgy, ahogy a KMP szembe fordult a magyar kormány aknamunkájával, amelyet Csehszlovákia ellen folytatott, ahogy tiltakozott a délszlovákiai területek és Kárpát-Ukrajna Magyarországhoz való csatolása ellen, ahogy elítélte az EMP és a magyar uralkodó osztály autonómiát és önrendelkezést követelő politikáját, ugyanúgy most az SZKP nem támogatta a német-csatlós szlovák kormány „Mindent visszaját”. [58]. A szlovákiai és a magyar kommunisták között ebben az időben sem szakadt meg a kapcsolat [59]. Nyilván a szlovákiai kommunistáktól való félelem

eredményezte azt a rendőri jelentést is, amely a „veszedelem” elhárítása végett a Magyarországra Szlovákiából átjáró munkásság eltávolítását sürgette, mert a munkások — a jelentés szerint — a kommunista és demokratikus eszméket is magukkal hozzák [60]. Csehország megszállása után többen menekültek Magyarországra — haladó szelleműek és kommunisták egyaránt — a náci uralom elől. Erre vonatkozóan az egyik jelentés így ír: „Javasolnám már most... a többi külfölditől és a lengyel menekültektől eltérő szigorú és hatékony eljárási rendelkezés kiadását... a cseh menekültekkel szemben” [61].

A két kommunista párt kapcsolatában a CSKP segítségével az 1937–39-es években hasonló volt, mint a KMP tevékenysége közvetlenül 1919 után a CSKP megalakulásában és megerősítésében. Ez a kapcsolat biztosította, hogy a horthyista ellenforradalmi rendszerben működő magyar kommunisták kapcsolatot létesíthettek a nemzetközi munkásmozgalommal.

A két párt kapcsolatának jellegét a kialakult történelmi helyzet is megváltoztatta, mert a közös küzdelem előterébe a nacionalizmus, a revizionizmus s a hitleri fasizmus elleni harc került. Mindkét kommunista párt helyesen értelmezte ezt a küzdelmet, amikor a nemzeti és területi kérdéseket — a haladás és a proletárinternacionalizmus szellemében — alárendelte a fasizmus elleni harcnak. A csehszlovák és a magyar kommunisták közös küzdelmének jelentőségét az adja meg, hogy pártjuk a nacionalizmus és sovinizmus dühöngése idején a cseh, a szlovák, s a magyar nép pozitív kapcsolatainak folytatója és továbbfejlesztője volt.

JEGYZETEK

- [1] ARATÓ ENDRE, Csehszlovák—magyar munkásmozgalmi kapcsolatok (1867—1890) Magyar történelem kongresszus 1953, jún. 6—13. Akadémiai Kiadó, 1954.
- [2] BOROS FERENC, Magyarországi kommunisták a csehszlovákiai munkásmozgalom balszárnyán (1919—1921) Párttörténeti Közlemények — Ptk — 1960, 1—2. sz.
- [3] Tagjai: Szántó Zoltán, Krejcsi Ágoston, Friss István, Papp Lajos és Bozsóki Ferenc voltak. Ideológiai munkát végzett a KB mellett Révai József.
- [4] Vö. FRISS ISTVÁN, A KMP harca 1929 okt.-tól 1939 aug.-ig, Bp. 1955.
- [5] Ma még kevés konkrét adattal rendelkezik a pártirodalom arról a jelentős segítségről, amelyet a CSKP nyújtott a Prágában tartózkodó KMP KB-nak.
- [6] A lap megjelenéséig a feloszlítás óta beállt zűrzavaros helyzetben a Gondolat, népfrontpolitika jellegű folyóirat, próbálta összefogni a kommunistákat és a haladó demokratikus elemeket, de egy szélesebb kommunista mozgalom feladatkörét természetesen nem tudta betölteni.
- [7] ARATÓ ENDRE, Styky československého a maďarského dělnického hnutí v letech 1919—1945, Slovanský přehled, 1961, 4. sz. 219—123.
- [8] Ilyen megbízást kapott Vértes György, Tóth Gyula, Tura József és Házi Ferenc is. Tóth Gyula pl. 1937 első felében Pácín—Cigánd; Tóketerebes—Sátoraljaújhely; Szina—Tornyosnémeti útvonalon szállította a propagandaanyagot. Orosz Dezső—Pintér István: Adatok a KMP szervezeti fejlődéséhez 1936—1942 Ptk. 1958, 3. sz. 61.
- [9] Így Vörös István összekötő többször utazott Budapest—Pozsony—Prága között; két jelentés is — magyarvári és győri rendőrkapitányság — foglalkozik Lövinger Oszkár és Cigány Imre határátlépésével, akiknek célja az volt, hogy a pozsonyi kommunisták támogatásával kapcsolatba lépjenek a KMP KB-val. Pl. A. XXXIII 2/212/938/3.
- [10] Hogy a magyar kommunisták csehszlovákiai működése mennyire nem volt biztonságos, mutatja a KB szigorú illegálitása Prágában.
- [11] Ilyen esetről számol be egy pozsonyi informátor jelentése egy Zemanek György nevű prágai szigorló orvosról, aki Pozsonyba utazott és onnan a magyarországi határvidékeken szándékozott propagandamunkát — röplap, könyv, magyar nyelvű füzetek terjesztését — végezni. Pl. A. XVII. 1/1937/61.

- [12] Steiner Gábor, a Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének politikai biztosa, a Tanácsköztársaság összeomlása után a csehszlovákiai Komáromba került, a CSKP alapító tagja, parlamenti képviselő, 1929-ben bevásárltják a CSKP KB-ba. 1939 márciusában Prágában letartóztatták, 1942-ben Buchenwaldban halt meg.
- [13] Az anyagot a hatósági közvegeket kijátszva vagy víziúton vagy szárazföldi úton hozták át, a röpiratokat és a pártirodalmi könyveket más könyvek fedőlapjával borítva. Az egyik csendőri jelentés így ír: „A Komárnóból kiinduló tutajok hatósági területünket nem érintik, mert a Vág hatósági területünk alatt folyik a Dunába, így azokat megfigyelni nincs is módunkban, a tutajszemélyzet a rakomány átadása után vonattal tér vissza Komárnóba és így határállomásunkat csak kilépés esetén érinti.” PI. A. IV. 4/1937/18.
- [14] OL BM res. 1937—2—4233. Többször találkozunk a hatósági jelentésekben Ipolyság-
ipolysági—bernecebaráti összekötő út — nevével. A dunai füzes, nádas terepviszonyok megfelelő átszállítási alkalmat nyújtottak. PI. A. III. 43/41.
- [15] PI. A. XXIII. 2/212/1937/3. Sajnos e témára vonatkozó anyag legnagyobb része csendőri, rendőri jelentés, s ha teljes mértékben nem vehetjük is hitelesnek a jelentések egyes vonatkozásait, egyes konkrétumait, mégis a több határállomásról beérkező jelentések összehasonlításával képet kapunk a két ország kommunistái között kialakult kapcsolatokról.
- [16] OL BM VII. 1937—2—4085. A KFP magyar nyelvű csoportja nyomtatványokat adott ki az egységfront és a békemozgalom propagálására. Ezeket a prágai megbízottak — Háber Zoltán, Barta Lajos, Czabán Samu — útján juttatta el Magyarországra.
- [17] Így lett pl. Sebestyén Endre is a CSKP tagja, akit a magyar KB a magyarországi ifjúsági mozgalom szervezésével bízott meg. Sebestyén Endre 1931—32-ben kapcsolódott be a kommunista mozgalomba Brünnben. Később a CsKP tagja lett, részt vett a választási harcokban, politikai tüntetéseken; a haladó brünni diákok lapjánál, az Egységfrontnál dolgozott. Sebestyén Endre visszaemlékezése, PI. A. H. II. 45/1935/18.
- [18] Erre az együttműködésre utal az a tény is, hogy az 1938-ban a KB által kiadott utolsó röpirat — amely Sallai és Fürst halálának évfordulójára készült — fejlécét — Sallai és Fürst portréit — Lőrincz Gyula, az ismert festőművész készítette.
- [19] Itt a Spanyolországba jelentkező önkéntesek ügyét Kellner György intézte. Magyarországról került Csehszlovákiába, a CSKP igen komoly szervezési munkával bízta meg. PI. A. XXIII. 2/212/1938/3.
- [20] OL BM res. VII. 1937—2—4085.
- [21] Nemzetiségi területekre magasabb adókat róttak ki, ennek ellenére viszont sokkal kevesebb volt a beruházás Szlovákia és a nemzetiségi területek gazdasági fejlesztésére, mint a csehországi területeken. Ennek a politikának legsúlyosabb következménye a szlovákiai és különösen a nemzetiségi dolgozó rétegek egyre növekvő elnyomorodása, mely kedvezőtlenül biztosított a nemzetiségi ellenzéki pártok sovíniszta propagandája számára.
- [22] Pl. az 1926-ban életbeléptetett nyelvtörvény megváltoztatását.
- [23] Ezért is ismertette központi sajtójának lapjain keresztül Belgium, Svájc nemzetiségi viszonyait.
- [24] Rudé právo. 1938, III. 30.
- [25] Rudé právo. 1938, III. 31.
- [26] Rudé právo. 1938, III. 30.
- [27] Rudé právo. 1938, III. 18.
- [28] Světový rozhled. 1938, jún. 30.
- [29] Přehled dějin ČSR 1918—1945. 339.
- [30] Dolgozók Lapja 1938, ápr.
- [31] Uo.
- [32] Uo. „Ausztria intő példája” c. cikk.
- [33] OROSZ—PINTÉR, A szociáldemokrata párt politikai arculatáról (1936—1939) Ptk. 1961, 2. sz. 39.
- [34] Erről bővebben: KÁLLAI GYULA, A magyar függetlenségi mozgalom 1939—1945 Bp. 1955.
- [35] Dolgozók Lapja 1938, ápr. 1. sz.
- [36] KÁLLAI i. m. 74.
- [37] Dolgozók Lapja 1938, ápr. „Május elseje és a magyar munkásság feladatai” c. cikk.
- [38] Dolgozók Lapja 1938, jún. 2. sz. „Csehszlovákia nem Ausztria” c. cikk.
- [39] Dolgozók Lapja 1938, jún.
- [40] Rudé právo 1938, III. 10.

- [41] A CSKP és a közép-európai pártok egyik feladata közé tartozott, hogy kormányaiknál szorgalmazzák: a Kisantant a dunai államok fórumává váljon. Sajnos, egészen ellentétes tendenciájú fejlődés következett be.
- [42] Ilyen jellegű cikkek pl. az Imrédy-kormány faszálódásáról — Rudé právo, 1938, aug. 14., Horthy németországi útjáról — Rudé právo, 1938. aug. 23.
- [43] PI. A. IV. 4/1938/4.
- [44] Ismertetésére kitér: Dolgozók Lapja, 1938. jún.
- [45] PI. A. XXIII. 1/3/1938/3.
- [46] Új Hang. 1939. III. 15. Közli Karsai Elek: „Országgyarapítás” — országvesztés.
- [47] PI. A. IV. 15/3.
- [48] A magyar hatósági szervek már jó előre felkészültek a kommunisták elleni „tiszogatási akcióra”. A belügyminisztérium nyomozóosztályára még a „visszacsatolás” előtt sűrűn érkeztek jelentések a csehszlovákiai magyar kommunisták működéséről, személyleírásáról. A bizalmas jelentéseket a magyar kormány Komáromban székelő ügynökei, az Egyesült Magyar Párt tagjai küldték és ilyen adatokkal szolgált a pozsonyi magyar konzulátus is bizalmasai útján szerzet információi alapján. Ezek a dokumentumok azt mutatják, hogy a magyar biztonsági szervek a visszacsatolás után készen álltak arra, hogy azonnal őrizetbe vegyék, vagy legalább állandó megfigyelés alatt tartásuk a kommunistákat. Nehézséget okozott az is, hogy az addig legális munkához szokott kommunistáknak szigorú illegális körülmények között kellett dolgozni. PI. A. XXIII. 2/212/1937/5; OL. BM VII. res. 1937—2—4233 stb.
- [49] A CSKP és a KMP vezetői Moszkvában már 1938 telén megállapodtak abban, hogyha esetleg sor kerülne Délslóvakia Magyarország által való megszállására, a kommunista párt munkáját a KMP veszi át. Délslóvakia kommunistái a határozat ismerete nélkül kezdték meg a szervezési munkát és a kapcsolatok felvételét. D. ROJÁK, Vychovala nás KŠČ (A CSKP nevelt minket) Pšispevky k dějinám KŠČ, 1961. 2. sz. 241—255. p. Visszaemlékezés.
- [50] PI. A. IV. 15/3; PI. A. XXIII. 2/212/1938/8.
- [51] PI. A. IV. 4/1939/13. Közli: A magyarországi munkásmozgalom 1929—1939. Bp. 1959—1960.
- [52] A gazdasági helyzet romlása a csehszlovákiai viszonyokhoz képest nyilvánvaló. A csehszlovák földreform idején felparcellázott földek visszavétele, az adók emelkedése, nagy agrárállás, a hivatalnoki fizetések alacsonyabb szintje, a munkalehetőség korlátozása jellemezték a situációt.
- [53] A visszacsatolt lakosság nagy része lelkesedéssel fogadta a „felszabadulást”, erős hitben az EMP által már két évtizede szüntelenül terjesztett propagandában. De véleménye szinte napról napra megváltozott. Az ígért felszabadulás helyett rövid idő alatt tapasztalhatta az „úri Magyarország felszabadító kezét”. Az egyik meggyőző erő, dokumentum a megváltozott, a lesüllyedt gazdasági helyzet.
- [54] PI. A. IV. 15/3.
- [55] A hatósági szervek sokszor nem voltak képesek a helyzet urai lenni a „féktelen izgatások” miatt. Erősítést kértek egyes községekbe és városokba, hogy a magyar állam „kellő tekintélyét biztosítani tudják”. Bars és Hont megye főispánja erősítést kért Verebély községbe, az addig 25 főnyi katonaság mellé egy század állandó kirendelését javasolta; a kassai kapitányság a detektívek növelését sürgeti, hogy minél eredményesebben folyjon a kommunista szervezetek felfedése és a kommunisták letartóztatása. OL. BM res. 1939—2—5501.
- [56] A pártnak nagy segítséget nyújtott a KI által a KMP-ra háruló feladatokról kiadott több határozat. Ilyen volt az 1939. jún. 10-iki, amely csak a felvidéki kommunistákhoz jutott el, majd az 1940. jún. 3-iki határozat. Mind a kettő a szervezési feladatok mellett bőven foglalkozik a nemzetiségi kérdés területén a pártra háruló feladattal. A KI VB-nak a KMP feladatairól 1939-ben és 1940-ben hozott határozatai. Dokumentumok. PtK. 1962. 2. sz. 163—189. p. Közli és ismerteti PINTÉR ISTVÁN.
- [57] A kommunista párt nemzetiségi politikájának jelentőségét emeli az is, hogy a nemzetiségiek önrendelkezési jogának elismeréséig — a kommunistákon kívül egyetlen magyar párt sem jutott el. KASSAI GÉZA, Magyar történelmi sorsfordulók és a nemzetiségi kérdés. Bp. 1959. 146. p.
- [58] Tilkovszky Lóránt kéziratosa anyagából. 1962. MTA Történettudományi Intézete. Az ún. önálló Szlovákia kormánya soha nem támogatta a magyar revíziós törekvéseket. A magyar uralkodó osztály még Délslóvakia visszacsatolása előtt többször „mélysegesen fájlalta”, hogy a Hlinka-párt viszonya az EMP-hoz a politikai „udvariassági érintkezésen”

nem terjedt túl. OL. Kül. res. pol. 7. t. 530. Természetesen, ahogy azelőtt a magyar, most ugyanúgy a szlovák kormány ársztotta el a visszacsatolt területet nacionalista, provokációs röplapokkal.

[59] Sajnos a rendőri jelentéseken kívül, amelyekben legtöbbször túlzottak és nem teljes mértékben megbízhatóak az adatok, más dokumentumhoz, még nem sikerült jutnom. Miskolci kapitányság jelentése a kassai és az eperjesi — ahol igen erős volt a kommunista mozgalom — kommunisták között fennálló kapcsolatáról ír. OL BM res. 1939—2—5501.

[60] OL BM res. 1939—2—5542.

[61] OL Küm. pol. Csehszlovákia. 1939.

ДАННЫЕ К СВЯЗИ ЧЕХОСЛОВАЦКИХ И ВЕНГЕРСКИХ КОММУНИСТОВ (1937—1939)

А. Дивичан

В 30-ые годы много венгерских коммунистов и прогрессивно настроенных эмигрантов попали в Чехословакию, многие из них приняли участие в работе партии чехословацких коммунистов. С 1936 года по 1938 год ЦК Венгерской Коммунистической партии находился в Праге. При помощи ЧКП появилась возможность организации отечественного движения и поддержка связи постоянного характера.

Характер связи обеих коммунистических партий изменил создавшееся историческое положение, потому что на первый план выдвинулась борьба против национализма, ревизионизма и гитлеровского фашизма.

Показ политики и борьбы обеих партий доказывает, что чехословацкие и венгерские коммунисты правильно поняли эту борьбу, так как национальные и территориальные вопросы — в духе прогресса и пролетарского интернационализма — подчинялись борьбе против фашизма.

BEITRÄGE ZU DEN BEZIEHUNGEN TSCHECHOSLOWAKISCHER UND UNGARISCHER KOMMUNISTEN (1937—1939)

Von

A. Gyivicsán

In den dreissiger Jahren kamen zahlreiche ungarische Kommunisten und progressiv gesinnte Emigranten in die Tschechoslowakei und mehrere von ihnen schlossen sich der Arbeit der ČKP an. Von 1936 bis 1938 hatte das ZK der KMP seinen Sitz in Prag und das Organisieren der Bewegung in Ungarn sowie das Aufrechterhalten der ständigen Verbindung wurde nur durch die Hilfe der ČKP möglich.

Der Charakter der Beziehungen zwischen den beiden kommunistischen Parteien wurde durch die Gestaltung der geschichtlichen Situation geändert, indem der Kampf gegen Nationalismus, Revisionismus und Hitlerfaschismus in den Vordergrund des gemeinsamen Kampfes trat. Die Darstellung der Politik und der Kämpfe der beiden Parteien beweist, dass die tschechoslowakischen und die ungarischen Kommunisten den Kampf richtig interpretierten, als sie die nationalen und territorialen Fragen — dem Geiste des Fortschritts und des Proletarinternationalismus — dem Kampfe gegen den Faschismus unterordneten.